

DERDE ZANG.

DE SFEER DER MAAN. ONSTANDVASTIGEN IN DE KLOOSTERGELOFTE.

Inhoud.

De Dichter bevindt zich nog steeds in de eerste hemelsfeer, die der Maan, waar wel volkomen doch met dit al de laagste graad van gelukzaligheid gesmaakt wordt. Hier bevinden zich de geesten van dezulken die de geloften van kuisheid gedaan hadden, doch door geweld gedwongen werden, om weder in de waereld terug te keeren en een huwelijk aan te gaan. Het is om deze ontrouw in de gedane gelofte, dat hun deze plaats van minder verheven zaligheid is toegewezen. Juist als de Dichter aan Beatrice zijn dank wil betuigen voor haar onderrichtingen, wordt zijn aandacht door een schare dier zaligen bezig gehouden, onder welke zich Piccarda dei Donati, een tijdgenote des Dichters bevindt, aan wie hij eenige inlichtingen vraagt nopens den toestand der zielen hier aanwezig en het lot dat haar in het bijzonder op de waereld ten deel is gevallen. Piccarda deelt hem mede, dat de zaligheid der geesten bestaat in den vrede dien zij in de eenswillendheid met God genieten. Vandaar dat geen smart over het gemis van een hooger graad van zaligheid bij hen merkbaar is, maar zij zich volkomen gelukkig gevoelen in den tegenwoordigen tijdelijken toestand. Vervolgens verhaalt Piccarda nog, hoe zij door een onmeedogend geweld aan haar klooster is ontvoerd geworden; terwijl zij ten slotte wijst op Keizerin Konstance, wier gedaante zich door een bijzonderen glans onderscheidt, waarna de geheele schaar verdwijnt en Dante weder de blikken op Beatrice richt.

- ¹ De Zon die me eens de borst door liefde ontgloeide
Had 't lieflijk aanschijn van de schoone waarheid
Me ontdekt, bewijzende en mij wederleggend.

- 4 En ik, om mij genezen te bekennen
En overtuigd, ik hief, zooveel mij paste,
Het hoofd tot mijn betuigingen iets hooger.
- 7 Doch een gezicht verscheen me, dat mij dus
Om 't ernstig te betrachten tot zich trok,
Dat ik niet meer gedacht aan die bekenntnis.
- 10 Gelijk in 't glanzende en doorschijnend glas
Of in het helder water zonder rimpel,
En niet zóó diep dat zich de grond verliest,'
- 13 Het schijnbeeld van ons aangezicht weêrkaatst
Zóó zwak, dat paerlen op het blanke voorhoofd
Niet minder spoedig ons in de oogen vallen:
- 16 Aldus zag 'k menig beeld tot spreken vaardig;
Waarom 'k de dwaling toeliep, tegenover
Die welke een mensch in liefde ontstak voor 't water.
- 19 Zoodra ik hen nu was gewaar geworden,
Die 'k afgespiegelde gestalten waande,
Zag 'k naar dezulken rond door wie ze ontstonden.
- 22 Doch ik ontwaarde niets en sloeg dus de oogen
Weêr op de lichten der beminde Leidsvrouw
Die glimlachte en wier heilige oogen fonkelden.
- 25 "O gij, verwonder u niet dat ik glimlach,
(Zoo sprak zij) bij uw kinderlijk verzinnen,
Daar gij den voet nog niet op waarheid plaatst,

- ²⁸ Maar ge u, als ge immer pleegt, naar 't ijdel wendt.
Wat gij ontwaart zijn werkelijke wezens
Tot hier beperkt om schending der gelofte.
- ³¹ Dies spreek tot hen, geef acht dan en geloof;
Dewijl 't waarachtig licht dat hen bevredigt
Niet toelaat dat hun voet er ooit van afdwaalt." —
- ³⁴ En tot de schim die 't meest begeerig scheen
Tot spreken, richtte ik mij en ik hief aan,
Als een, schier door te vuur'gen wensch verward:
- ³⁷ "O uitverkoren geest, die in de stralen
Des eeuw'gen levens al de weelde smaakt
Die, niet ervaren, nimmer wordt gepeild,
- ⁴⁰ Wat vreugde zou 't mij zijn, zoo gij me uw naam
En uwer aller toestand meê woudt deelen!" —
Waarop zij willig en met stralende oogen:
- ⁴³ "Nooit sluit de liefde in onze ziel de poort
Voor redelijken wensch, zoo min als Zij,
Die heel haar hof aan zich gelijk verlangt.
- ⁴⁶ 'k Was op de waereld eens een kloosterzuster;
En zoo uw aandacht ernstig mij beschouwt,
Zal 't schooner zijn mij niet voor u verbergen,
- ⁴⁹ Maar gij herkennen dat 'k Piccarda ben,
Die, hier gezeteld met deze andre zaal'gen,
Welzaal'ge ben in dees minst snellen kring.

- 52 Al ons genegenheden, die ontvlamd zijn
Door 't welbehagen slechts des Heil'gen Geestes,
Verheugen zich in de orde ons toebedeeld.
- 56 En dit ons lot, zoo diep omlaag, naar 't schijnt,
Is ons bestemd, daar wij de kloosterwijding
Verbroken, onvervuld gelaten hebben." —
- 58 En ik tot haar: "In 't wonderbaar gelaat
Dat ge omdraagt blinkt ik weet niet wat al goddelijks,
Dat boven 't beeld van vroeger u verheft.
- 61 Daarom was 'k in d'herkenning niet zoo vaardig;
Doch thands verleent hetgeen gij zegt mij hulp,
Zoodat d' herinring van uw beeld mij licht wordt.
- 64 Maar zeg mij: Gij die hier gelukkig zijt,
Gij, wenscht gij nog een hooger plaats dan de uwe,
Om meer aanschouwen, inniger vereenen?" —
- 67 Zij gliumlachte eerst een wijl met de andre schimmen;
Daarop gaf zij ten antwoord, zóó verheugd
Dat zij van liefde in 't eerste vuur ontgloeid scheen:
- 70 Mijn broeder! ons begeeren wordt gestild
Door zulk een liefdekracht, die ons doet wenschen
Naar 't onze alleen en andre dorst niet wekt.
- 73 Zoo wij naar hooger staat begeerig waren,
In tweestrijd zouden onze wenschen zijn
Met 't hoog gebod van Hem die hier ons heenzendt.

- 76 Zoo iets zult ge in dees kringen nooit ontwaren,
Zoo hier 't bestaan in liefde denkbaar zij,
En zoo gij hun natuur in ernst betracht.
- 79 Het wezen toch van dezen zaal'gen staat
Is, zich beperken in den wille Gods
Opdat ons aller willen één zal zijn.
- 82 Zoodat, gelijk wij in dit Rijk verdeeld zijn
Van graad tot graad, behaagt het heel dit Rijk,
Gelijk den Koning in wiens wil wij willen.
- 85 In zijn behagen rust al onze vrede;
't Is als de zee waar 't al naar henen trekt
Wat deze wil zich schept, natuur zich vormt!"
- 89 En 't werd mij klaar dat iedre sfeer des hemels
Een Paradijs is; schoon ook 't Hoogste Goed
Zijn gunsten regent naar verscheiden maat.
- 91 Doch als gebeurt, dat wij een spijsze zat zijn,
En naar een andre nog de lust ons prikkelt,
Zoodat men de een begeert, voor de andre dankt:
- 94 Zóó deed ik thands in woorden en gebaren,
Opdat zij meldde, wat het weefsel was,
Tot welks voltooying zij den spoel niet trok.
- 97 "Volkomen leven, vrome werken hemelen
Een vrouw veel hooger (sprak zij), naar wier regel
Men in uw waereld kleed en sluyer draagt,

- ¹⁰⁰ Opdat men wake en slaap tot in den dood
Met zulk een Bruidegom, die elks gelofte
Uit liefde tot zijn welbehagen aanneemt.
- ¹⁰³ Om haar te volgen vlood ik uit de waereld,
Een maagd nog zijnde; ik sloot me in haar gewaad,
En zwoer de regelen harer orde trouw.
- ¹⁰⁶ Doch mannen, meer aan 't kwaad dan 't goed gewoon,
Ontroofden mij aan 't klooster mij zoo dierbaar; — —
God weet te goed, hoe sinds mijn leven werd!
- ¹⁰⁹ En de andre lichtglans hier, die zich u toont
Aan mijne rechter zijde en die ontgloeid is
In al den luister onzer hemelsfeer,
- ¹¹² Denkt van zich-zelf wat 'k omtrent mij u meld:
Ook zij was zuster, en van 't hoofd ontnam
Men haar de schaduw ook des heil'gen sluyers.
- ¹¹⁵ Doch dwong men haar al tot de waereld weder,
Zoo tegen eigen wil als goede zeden —
Des harten sluyer heeft zij nooit verzaakt!
- ¹¹⁸ Het licht is 't der doorluchtige Konstance,
Die bij den tweeden storm uit Schwabenland
De derde vlaag gewan. den laatsten heerscher." —
- ¹²¹ Zoo sprak zij en hief zingende aan met *Ave*
Maria, en al zingende verdween zij,
Gelijk in 't water iets dat zwaar is wegzinkt.

- ¹²⁴ Mijn blikken die, zoo ver als 't mooglijk was,
Haar volgden, wendden, toen zij haar verloren,
Zich tot het doel van grooter wenschen heen,
- ¹²⁷ En richtten zich dus weêr op Beatrice;
Doch deze bliksemde mijn oog zóó toe,
Als mijn gezicht in 't eerst niet kon verdragen.
- ¹³⁰ En dit deed mij iets toeven in mijn vragen.

A A N T E E K E N I N G E N .

1. Die zon is Beatrice, die Dante reeds sedert zijn negende jaar het hart deed gloeyen. Vaers 3 doelt op hetgeen in den voorgaanden Zang heeft plaats gehad, voor zoo ver Beatrice daarin de dwaling van Dante wederlegd en hem beter onder-richt heeft.

10. De hier verschijnende geesten zijn doorschijnender en glansrijker dan die van den Louteringsberg, dewijl zij een nog edeler, nog reiner verheerlijkt lichaam ronddragen, uit de stof van den hemelkring gevormd waarin zij verblijf houden. In deze laagste hemelsfeer zijn echter de geesten nog niet zoo hel-glanzend of Dante's sterfelijk oog kan hen nog zonder veel stoornis gewaar worden.

18. Toespeling op het lot van Narcissus, die, in een beek zijn eigen beeld aanschouwende, waande dat het een ander persoon

was die zich aan zijn bliken vertoonde, waarop hij vervolgens verliefd werd. Dante zou hier bijna in de tegenovergestelde dwaling vervallen, daar hij werkelijke personen voor schijnbeelden hield.

48. Haar hemelsche gedaante maakt haar onkenbaar voor Dante, die haar weleer in Florence gekend heeft.

49. De schoone Piccarda is ons reeds uit den 24ⁿ Zang van den Louteringsberg bekend, waar Dante bij haar broeder Forese, die onder de zwelgers verblijf houdt, omtrent haar toestand inlichting verlangt. Zij was uit het beroemde geslacht der Donati, dat zooveel ramp over Florence bracht en waarvan Corso bekend staat als de broeder van Piccarda, die met een twaalftal booze lieden het klooster van St. Klara binnendrong om zijn zuster te noodzaken met zekeren Tosa te huwen. De volksoverlevering voegt er bij dat op den avond van de bruiloft de ongelukkige zuster door een soort van melaatschheid werd overvallen en eenige oogenblikken later — nog als maagd — stierf. In vaers 106 geeft de Dichter, die door den boozen broeder gebannen is, zijn hart lucht door de zuster woorden in den mond te leggen die Corso en zijn handlangers brandmerken.

51. De Sfeer der Maan, het kleinst van allen en binnen de andere acht kringen gelegen, wentelt zich natuurlijk het lankzaamste in het rond.

66. Namentlijk "meer aanschouwen" van en "inniger vereenen" met God.

69. Dat is, in den oppersten of Vuurhemel, hier voor God-zelf.

86. Het welbehagen Gods is die zee.

90. In den geest van het oorspronkelijke zeggen wij hier dat God zijn gunsten regent, gelijk men ook zegt dat de wolken stortvloeden regenen.

95. Met andere woorden, wat de reden was dat zij vóór het sterven het kloosterleven vaarwel zeide.

98. De vrouw van welke hier gezegd wordt, dat zij hooger gehemeld is, in hooger sfeer verblijf houdt, is St. Klara, die

de nonnenorde der Klarissen stichtte, onder welke Piccarda zich liet opnemen. Deze St. Klara was de broeder van Franciscus van Assisi, en is geboren in 1193 en stierf in 1223, na een orde voor maagden gesticht te hebben die onder het toezicht van Franciscus stond en die dus overeenkwam met die der Minderbroeders.

103. "Haar," dat is, de Heilige Klara.

118. Konstance was de dochter van Rutger Koning van Pulïë en Sicilië. Het volksverhaal zegt, dat zij te Palermo den sluyer aannam, doch dat de Aartsbisschop van gemelde stad haar bij den dood van haar neef Willem II (waardoor diens gebied aan Tancredo verviel, op wien de Kerk lang geen gunstig oog had) in 1186 uit het klooster dwong te gaan en uit-huwde aan Hendrik VI, den zoon van Frederik van Barbarossa, door welk huwelijk het gebied aan het Schwabische huis kwam. Uit dit huwelijk werd Frederik II geboren, de derde en laatste keizer uit dat stamhuis. Latere geschiedkundige nasporingen hebben echter bewezen, naar men zegt, dat er van die kloosterontvoering niets waars is, daar Konstance nimmer eenige roeping tot den sluyer zou gevoeld hebben. De overlevering zou alsdan een verzinsel zijn van een vinnigen Guelf, die het volk wilde diets maken dat Frederik II de lang aangekondigde Antikrist was, daar hetzelfde volk geloofde, dat gemelde Antikrist, de nachtmerrie der Kerk, uit een afvallige non zou geboren worden.

126. Dat is, Beatrice.